

היום נלמד בעזרת ה':

סנהדרין דף יד

(בעמוד הקודם)

קושיא: וחד לא סמיך? האם דיין אחד (שסמכו אותו וקוראים לו 'רבי') לא יכול לסמוך חכם להיות דיין ויקראו לו 'רבי'? והרי מהמעשה ברבי יהודה בן בבא רואים שהוא סמך רבנים כשהוא היה יחידי.

שאלמלא הוא נשתכחו דיני קנסות מישראל: אם לא רבי יהודה בן בבא היו דיני הקנסות משתכחים.

הגמרא עוצרת ושואלת - **נשתכחו? נגרוסינהו!** מדוע בכלל דיני הקנסות משתכחים? שיחזרו עליהם וישננו אותם והם לא ישתכחו. ומתרת - יש לגרוס בדברי רבי יהודה 'בטלו דיני קנסות מישראל', כי אם הוא לא היה סומך אז את הרבנים, לא היו נשארים רבנים סמוכים ולא היה ניתן לדון דיני קנסות (כי רק דיינים סמוכים יכולים לדון אותם).

שפעם אחת וכו'.

תירוץ: רבי יהודה בן בבא אחריני הוו בהדיה וכו': באמת היו עוד דיינים עם רבי יהודה בן בבא בסמיה, והסיבה שלא מספרים עליהם משום כבודו של רבי יהודה בן בבא, כי הם לא היו גדולים כמותו.

תירוץ: ור"מ ר' יהודה בן בבא סמיה? והא אמר רבה וכו': וכי רבי יהודה בן בבא הוא זה שסמך את רבי מאיר? והרי כל האומר שרבי עקיבא לא סמך את רבי מאיר הוא טועה. כי רבי עקיבא כן סמך אותו.

תירוץ: סמיה ר' עקיבא ולא קיבלו, סמיה ר' יהודה בן בבא וקיבלו: רבי עקיבא סמך אותו בתחילה, אבל החכמים לא קבלו אותו בגלל שהוא היה עדיין בחור צעיר. לאחר מכן סמך אותו רבי יהודה בן בבא והם קיבלו אותו.

אמר רבי יהושע בן לוי אין סמיה בחוצה לארץ: הגמרא מבררת -

מאי אין סמיכה? אילימא דלא דייני וכו': אם נאמר שלא דנים דיני קנסות בחוצה לארץ, לא יתכן. כי כתוב במשנה שיש סנהדרין בחו"ל (והיינו סנהדרין קטנה של 23).

תשובה: אלא דלא סמכינ בחוצה לארץ: לא סומכים דיינים.

פשיטא סומכינ בחוצה לארץ: הדבר פשוט שאם החכמים בחו"ל החליטו לסמוך חכם הנמצא בארץ ישראל (שיוכל לדון דיני קנסות), שהדבר אינו מועיל. כי הרי אם החכם הזה היה נמצא במקומם, הם לא היו יכולים לסמוך אותו, משום שאין סמיכה בחו"ל. וא"כ כל שכן שהם לא יכולים לסמוך אותו כשהוא רחוק מהם.

אלא סומכינ בארץ ונסמכינ בחוצה לארץ מאי: אבל יש להסתפק מה הדין להיפך. אם החכמים בארץ ישראל יכולים לסמוך חכם הנמצא בחו"ל, או מכיון שהוא לא נמצא במקומם הם לא יכולים.

ת"ש דרבי יוחנן הוה מצטער וכו': רבי יוחנן הצטער שהוא לא יכל לסמוך את רב שמן בר אבא בגלל שהוא לא היה אצלו.

ר"ש בן זירוד וכו': רבי שמעון בן זירוד וחכם נוסף איתו והוא רבי יונתן בן עכמאי, ויש אומרים להיפך. אחד מהם היה אצל רבי יוחנן וסמכו אותו ואחד מהם לא היה אצלו ולא סמכו אותו.

מוכח שצריך החכם להיות אצל הסומך.

ר' חנינא ורבי הושעיא: רבי יוחנן השתדל לסמוך אותם ולא עלה בידו, כי כשהם היו אצלו הוא לא מצא שני דיינים נוספים שיצטרפו אליו לסמיכה. הוא הצטער על זה מאד. אמרו לו רבי חנינא ורבי הושעיא שלא יצטער כי הם צאצאים של עלי הכהן, ששמואל הנביא קילל אותם שהם לא יזכו להיות סמוכים.

שנאמר "לא יהיה זקן בביתך כל הימים": הגמרא מכררת מה הכוונה 'זקן'? אם נאמר אדם זקן בשנים, הרי הוא כבר קילל אותם "כל מרבית ביתך ימותו אנשים" דהיינו כשהם יגיעו לזמן שהם יהיו 'אנשים' בגיל 18. ואם הם ימותו בגיל 18, אין צורך לקלל אותם שהם לא יגיעו לגיל זקנה.

אלא בהכרח הכוונה לסמיכה. כלומר צאצאיו ימותו בגיל צעיר, אבל ניתן לכפר על העונש הזה על ידי תורה וגמילות חסדים. ובכל אופן גם על ידי תורה וגמילות חסדים הם לא יהיו 'זקנים', דהיינו דיינים סמוכים.

רבי זירא הוה מיטמר למיסמכיה: רבי זירא התחבא כדי שלא יסמכו אותו. וזאת משום שאמר רבי אלעזר 'לעולם הווי קבל (= אפל) וקיים (= תחיה)', כלומר תתרחק מהרבנות שמקברת את בעליה. אבל לאחר שהוא שמע את דבריו האחרים של רבי אלעזר 'אין אדם עולה לגדולה אלא אם כן מוחלין לו על כל עונותיו' הוא המציא את נפשו לרבותיו כדי שיסמכו אותו.

כי סמכו לר' זירא: כשסמכו את רבי זירא שרו לו שיר ששרים לכלה "לא כחל ולא שרק ולא פירכוס ויעלת חן". כלומר למרות שאין לו בגדים נאים, יש לו חן בגלל מידותיו הטובות (מפרשים).

כי סמכו לרבי אמי ולרבי אסי: כשסמכו אותם שרו להם כך - כאלה וכאלה תסמכו לנו, ואל תסמכו לנו 'סרמיטין' = סמרטוטים, כלומר אנשים שלא נותנים טעם לדבריהם. ולא 'סרמיסין' = אנשים שמסרסים והופכים את טעמי התורה. ויש אומרים ששרו להם - לא 'חמיסין' = שחומסים וגוזלים את טעמי התורה ולא אומרים אותם. ולא 'טורמיסין' = אנשים ריקים (רש"י בכתובות).

ר' אבהו כי הוה אתי ממתבתא: כשהוא היה מגיע מהישיבה לבית הקיסר, היו יוצאות הנשים החשובות של בית הקיסר ושרות לו - 'נשיא בעמיו, מנהיג אומתו, אור המאיר (כי הוא היה יפה תואר), ברוך בואך לשלום'.

*

למדנו במשנה - עריפת עגלה בשלשה וכו'. לדעת רבי שמעון עריפה העגלה נעשית בשלושה דיינים ולדעת רבי יהודה בחמישה.

תנו רבנן ויצאו זקניך ושופטיך: נאמר בפרשת עגלה ערופה "וַיֵּצְאוּ זִקְנֶיךָ וְשֹׁפְטֶיךָ". לדעת ר' יהודה דורשים את הפסוק כך. 'זקניך' לשון רבים, ומיעוט רבים שנים. וכן 'שופטיך' שנים. יש לנו ארבעה דיינים. ומכיון שאין ב"ד שקול מוסיפים עליהם עוד אחד, סה"כ חמשה דיינים. לדעת רבי שמעון דורשים רק את 'זקניך' שנים, ומכיון שאין ב"ד שקול מוסיפים עליהם עוד אחד, סה"כ שלשה.

ור"ש האי שופטיך וכו': לדעת רבי שמעון מה לומדים מ'שופטיך'? התשובה - ל'מיוחדין שבשופטיך' דהיינו שצריך דיינים של סנהדרין גדולה ולא של סנהדרין קטנה.

ואילו ר' יהודה (שלומד מ'שופטיך' עוד שניים) לומד שצריך דיינים מסנהדרין גדולה, מה-ר' של המילה 'זקניך'. כי היה אפשר לכתוב 'זקני', אלא ללמד על המיוחדים שבזקניך.

ור"ש אי מזקני וכו': אבל רבי שמעון סובר שצריך את ה-ר' של 'זקניך' ללמד שלא ניקח דיינים מ'השוק' כלומר שאינם יושבים בסנהדרין, אך עדיין היינו לוקחים דיינים מסנהדרין קטנה, ולכן צריך את 'שופטיך' ללמד שלוקחים דיינים מ'המיוחדים שבשופטיך' דהיינו מהסנהדרין הגדולה.

ואילו רבי יהודה לומד שצריך דיינים מסנהדרין גדולה, מגזירה שווה 'זקני' 'זקני'. נאמר כאן 'זקני' ונאמר בפר העלם דבר של ציבור "וסמכו זקני העדה את ידיהם". כמו ששם מדובר בדיינים מסנהדרין גדולה, כפי שלומדים מהמילה 'העדה' המיוחדים שבעדה (כפי שלמדנו לעיל), כך גם כאן.

קושיא: אי יליף לילף כולה מהתם זקניך ושופטיך למה לי: אם רבי יהודה לומד גזירה שווה מפר העלם דבר, הוא יכול ללמוד כבר את הכל משם, דהיינו אפילו את מספר הדיינים שהוא חמשה. כי גם בפר העלם דבר רבי יהודה מצריך חמשה דיינים. ומדוע צריך את 'זקניך ושופטיך'?

אלא וי"ו ושופטיך למנינא: אלא רבי יהודה לא לומד מגזירה שווה. והוא לומד שצריך דיינים מסנהדרין גדולה כרבי שמעון מ'שופטיך' המיוחדים שבשופטיך. אך אם כן שופטיך אינו מיותר ללמד על עוד שני דיינים, ורבי יהודה לומד שצריך עוד שני דיינים מה-ו' שבמילה 'ושופטיך'.

ועל רבי שמעון לא קשה מה הוא ידרוש מה-ו' הזאת, כי הוא לא דורש אותה.

קושיא: אלא מעתה 'ויצאו' שנים 'ומדדו' שנים, לרבי יהודה הרי תשעה לרבי שמעון שבעה: הרי בהמשך הפרשה כתוב עוד שני מילים שמהם לומדים על עוד ארבעה דיינים. ואם כן לדעת רבי יהודה צריך להיות סה"כ תשעה דיינים, ולדעת רבי שמעון שבעה!

תירוץ: ההוא מיבעי ליה לכדתניא ויצאו הן וכו': המילים הללו צריכות ללמד דינים אחרים. מהמילה 'ויצאו' לומדים שהדיינים בעצמם צריכים לצאת ולמדוד את השטח ולא לשלוח שליחים. ומהמילה 'ומדדו' לומדים שבכל מקרה הם צריכים למדוד, אפילו אם ההרוג נמצא קרוב לאחת העיירות בעליל (= באופן הברור לכל).

*

מתניתין דלא כי האי תנא: משנתנו שאמרה שמודדים ע"י הזקנים מהסנהדרין בלבד, אינה כמו הברייתא שאמרה שמודדים על ידי הסנהדרין, המלך, והכהן הגדול יחד.

איבעיא להו: האם רבי אליעזר בן יעקב חולק על משנתנו רק בדין אחד, או שהוא חולק בשני דברים?

צדדי הספק:

האם הוא חולק רק במלך וכהן גדול, דהיינו שהתנא של משנתנו אינו מצריך שיצאו מלך וכהן גדול למדוד, ואילו רבי אליעזר בן יעקב סובר שמלך וכהן גדול יוצאים, אבל בסנהדרין הוא אינו חולק, והוא סובר או כרבי יהודה (במשנה) שמספיק חמשה דיינים, או כרבי שמעון (במשנה) שמספיק שבעה דיינים. או שגם בסנהדרין הוא חולק, והוא סובר שצריכים את כל דייני הסנהדרין הגדולה לצאת ולמדוד.

רב יוסף פושט את הספק מברייתא:

אמר רב יוסף ת"ש: למדנו בברייתא - זקן ממרא (= חכם שחלק על בית דין הגדול של לשכת הגזית והורה לנהוג שלא כמו פסיקתם, נקרא 'זקן ממרא' ומיתתו בחנק) שמצא את הסנהדרין במקום הנקרא 'בית פגי' (= שהוא מקום הנמצא מחוץ ללשכת הגזית שהיתה בהר הבית, אבל נמצא בתוך חומת ירושלים), והם פסקו לו שם הלכה והוא המרה את פיהם, אינו נקרא 'זקן ממרא', שנאמר "כִּי יִפְּלֵא מִמֶּךָ דָּבָר לַמִּשְׁפָּט... וְקָמַתְּ וְעָלִיתְּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ", ומכאן אנו לומדים שהמקום שבו יושבים הסנהדרין גורם לדין 'זקן ממרא', וכיון שהוא מצאם מחוץ למקומם אינו 'זקן ממרא'. ע"כ הברייתא.

רב יוסף מבאר את הברייתא כדי פשוט את הספק:

דנפוק כמה? כמה מזקני הסנהדרין יצאו? אי אפשר לומר שיצאו רק מקצתם והם הורו לו הוראה בחוץ, משום שא"כ הטעם שהוא אינו זקן ממרא הוא בגלל שיתכן שאותם שנשארם בלשכת הגזית סוברים כמותו, ולא בגלל שהמקום גורם.

אלא פשיטא: אלא פשוט שמדובר שכולם יצאו. ולא יתכן שהם יצאו לדבר הרשות, שהרי נאמר "שְׁרַךְ אֶגֶן הַסֵּהר אֶל יַחַסְר הַמְּזַג", דהיינו שאם אחד מהם צריך לצאת

אינו יכול לצאת אלא אם נשאר שם עשרים ושלושה. אלא פשוט שהם יצאו לדבר המצווה, וזהו מצוות מדידת עגלה ערופה, וזה כדברי רבי אליעזר בן יעקב הסוכר שצריך את כל הסנהדרין למדידה.

ומכאן פושט רבי יוסף את הספק הנ"ל, שבאמת רבי אליעזר בן יעקב חולק על המשנה בשני דברים, 1. שמוזדים על ידי הסנהדרין, המלך, והכהן הגדול יחד. 2. שצריך את כל דייני הסנהדרין הגדולה בשביל למדוד.

דחייה: אמר ליה אביי לא: מדובר שהם יצאו להוסיף שטח על ירושלים והעזרות, שצריך לקדש את השטח ע"י שתי קרבנות תודה, וע"י שיר, וע"י כל הסנהדרין הגדולה (כמובא במס' שבועות דף יד.).

*

למדנו במשנה - נטע רבעי ומעשר שני שאין דמיו ידועין בשלשה:

תנו רבנן וכו': הגמ' מביאה ברייתא המבארת מהו 'מעשר שני שאין דמיו ידועים'.

ויין שהקרים: החמיץ.

ומעות שהחלידו: מעות נחושת שפדה בהם פירות של מעשר שני, ולאחר זמן הם החלידו.

כל אלה נקראים 'מעשר שני שאין דמיו ידועים', כיון שהם התקלקלו ואין מחירם ידוע, ולכן צריך שלושה שישומו את שוים.

תנו רבנן, מעשר שני שאין דמיו ידועין, פודין אותו בשלשה לקוחות: כלומר מותר לפדותו רק לאחר שישומו אותו שלושה סוחרים הבקיאים בשומא, אבל לא בשלשה שאין לקוחות. וכשפודים אותו בשלושה לקוחות מותר לפדותו אפילו אם אחד מהם הוא נכרי, ואפילו אם אחד מהם הוא הבעלים של הפירות.

בעי רבי ירמיה: הסתפק רבי ירמיה - מה הדין במקרה ששלושת הסוחרים הם שותפים, האם הם נחשבים כ'שלושה לקוחות' או שהם נחשבים כאדם אחד?

תא שמע: למדנו בכרייתא - איש ושתי נשיו הבקיאים בשומא יכולים לשום מעשר שני שאין דמיו ידועים. ע"כ הכרייתא. ומכאן יש הוכחה שבמקרה ששלושת הסוחרים הם שותפים הרי הם נחשבים כ'שלושה לקוחות', שהרי בדרך כלל האשה שותפה עם בעלה במסחר.

דחייה: דילמא: יתכן שהברייתא עוסקת במקרה כמו אשתו של רב פפא, שהיא לא היתה שותפה עם רב פפא בעלה אלא היתה עושה לעצמה, ולכן היא יכולה להצטרף עם בעלה לשומא, אבל שותפים אינם יכולים.

*

למדנו במשנה - ההקדשות בשלשה:

מתניתין דלא כי האי תנא: משנתנו אינה כמו ר' אליעזר בן יעקב בברייתא הסובר שאפילו 'צינורא' (= מזלג קטן שטווים בו זהב) של הקדש צריך עשרה בני אדם כדי לפדותה (ואילו במשנתנו נאמר שדי בשלושה).

א"ל רב פפא לאביי: דווקא דבריו של רבי אליעזר בן יעקב מובנים, לפי שהוא סבר כמו שמואל שאמר שעשר פעמים נאמר בתורה 'כהן' לגבי פדיון הקדש (= 3 בפרשת ערכין, 3 בפרשת פדיון בהמה, 4 בקרקעות, והוא סובר שיש לצרפם ולכן צריך עשרה בני אדם בפדיון הקדש), אבל מה הטעם של רבנן שדי בשלושה?

וכי תימא: ואם תרצה לומר שטעמם הוא משום שבפרשת פדיון בהמה טמאה נאמר שלוש פעמים 'כהן', א"כ קשה מדוע בפדיון קרקעות צריך תשעה ישראלים וכהן אחד, והרי בפרשת פדיון קרקעות נאמר 4 פעמים 'כהן', וא"כ די בארבעה.

אלא מאי: אלא צריך לומר שהטעם של רבנן הוא משום שפרשת פדיון קרקעות היא הפרשה האחרונה האמורה בפדיון, ובה נשלמו עשר פעמים המילה 'כהן' (= 3 בפרשת ערכין, 3 בפרשת פדיון בהמה, 4 בקרקעות), ולכן צריך עשרה בפדיון קרקעות, וא"כ קשה שבפדיון מטלטלין של הקדש נצטרך 6 בני אדם, שהרי בפרשה השניה העוסקת בפדיון בהמה טמאה ומטלטלין נשלמו שש פעמים המילה 'כהן' (= 3 בפרשת ערכין, 3 בפרשת פדיון בהמה טמאה), ומדוע לדעת רבנן די בשלושה בני אדם כדי לפדות מטלטלין? **הגמ' נשאת בקושיא.**

*